

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Harald III. Sigurdson a Norské království

Marek Menci

Plzeň 2012

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Obecné dějiny

Bakalářská práce

Harald III. Sigurdson a Norské království

Marek Menci

Vedoucí práce:

PhDr. ThLic. Drahomír Suchánek, Ph.D. Th.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2012

.....

Tímto děkuji PhDr. ThLic. Drahomíru Suchánkovi, Ph.D. Th.D. za vedení práce, drahocenné rady a připomínky, které vedly k napsání této práce.

Obsah

1 Úvod.....	6
2 SJEDNOCENÍ A CHRISTIANIZACE NORSKA.....	8
2.1 Harald Krásnovlasý.....	8
2.2 Dědictví Haralda Krásnovlasého	13
2.3 Olaf Tryggvasson	16
2.4 Olaf II. Svatý.....	18
2.5 Norsko mezi léty 1030 a 1045.....	20
3 HARALDOVA VLÁDA.....	23
3.1 Návrat do Norska.....	23
3.2 Období Haraldovy vlády	25
4 KONEC HARALDOVY VLÁDY	35
4.1 Harold Godwinson	35
4.2 Rok 1066 a Stamfordský most.....	37
4.3 Norsko po roce 1066	42
5 ZÁVĚR.....	44
6 SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY.....	47
6.1 Prameny	47
6.2 Literatura.....	47
7 RESUMÉ	49
8 PŘÍLOHY	50

1 Úvod

Ve své bakalářské práci se zabývám osobou norského krále Haralda III. Sigurdsona, a to převážně v letech jeho vlády 1045 až 1066. Důvod, proč jsem si jako téma práce zvolil právě jeho, je ten, že jeho smrt roku 1066 lze označit za konec vikingského období, a on tedy může být nazýván „posledním vikingským králem“. Harald současně sehrál důležitou roli při vytváření celistvého a jednotného Norského království, což v mé práci více přibližuji a zároveň shrnuji počátek těchto snah jeho předchůdců již od konce 8. století.

Záměrně se v práci vyhýbám rozsáhlému mapování Haraldova života mezi léty 1030 a 1045, které strávil na dvoře kyjevského krále Jaroslava I. Moudrého a v Byzantské říši ve službách tamních císařů, což by vydalo na další, možná ještě rozsáhlejší, práci. Též se nezabývám nikterak podrobně politickou situací či politickým vývojem na území dnešního Švédska či Dánska. Důležité aspekty ve své práci zmiňuji a detailnější nastínění stavu v těchto zemích by nebylo přínosem.

V moderní české historiografii jsou dějiny raně středověkého Norska, ale i Švédska a Dánska, zjednodušovány jen na shrnutí celého období a dopadů vikingských nájezdů a expedic po Evropě. Přínos své práce vidím v tom, že v českém jazyce více přiblížím určité části norské historie. Zároveň může být tato práce použita jako výchozí bod pro, nejen mé, další poznání tohoto období.

Zdroje jsem hledal převážně v cizojazyčné literatuře. Využil jsem jako pramen anglický překlad kroniky z 12. století od islandského dějepisce Snorriho Sturlusona. Právě díla tohoto autora jsou pro dnešní historiky jedním ze základních kamenů při poznávání středověké Skandinávie. Jsou však sepsána i více než 150 let po událostech, které zmiňují, proto je potřeba zpracovávat je s kritickým přístupem. Významnou knihou pro mou práci se stala, mimo jiných, *The Warrior's*

Way anglického historika Johna Marsdena, ve které je popsán celý život Haralda III. Tato kniha je sepsána na základě výše zmíněné kroniky, ale též čerpá z prací norských, dánských a britských historiků a archeologů, které mi z velké části nejsou dostupné.

Další z nejpoužívanějších knih pro mou práci byla *A History of the Vikings* anglického historika Gwyna Jonese. Zabývá se vývojem norské společnosti a vzájemných norskodánských sporů v raném středověku, které jsou pro mou práci důležité. Norský historik Torgrim Titlestad se v knize *Viking Norway - Personalities, Power and Politics* soustředil převážně na politický vývoj v Norsku a jeho postupující christianizaci před rokem 1000. Nemalé množství informací o rané norské společnosti jsem čerpal i z knihy *From Viking Stronghold to Christian Kingdom*, jejímž autorem je norský odborník na středověké dějiny profesor Sverre Bagge.

Celá práce vytváří na základě stavu historického poznání a výzkumu autorů komplexní vědecký pohled na určitou etapu norských dějin se zaměřením na podstatné a obecné faktory a tendence. Byla zpracovávána progresivní převážně nepřímou metodou vycházející z dostupné literatury. V případě výše zmíněné kroniky bylo využito přímé metody pro zkoumání pramene. Je rozdělena do tří celků. V první části jsou shrnuty snahy o sjednocení Norska, vnitřní mocenské spory vytvářené rostoucí mocí určitých oblastí či jejich vládců, a to od konce 8. století až po rok 1045. Důležitou součástí tohoto tématického celku je i christianizace v daném prostoru, což mělo vliv i na pozdější vytváření norského národa. Druhá část je vymezena nástupem Haralda III. na norský trůn roku 1045 a rokem 1065, kdy začal plánovat invazi do Anglie. Do třetí části jsem zahrnul nejen útok proti Anglii a Haraldovu smrt, ale též základní shrnutí mocenských sporů na Britských ostrovech před Haraldovým příchodem. Pro úplnost jsem na závěr v poslední podkapitole zmínil vývoj v Norsku po roce 1066.

2 SJEDNOCENÍ A CHRISTIANIZACE NORSKA

Ve vikingském období mezi 8. a 11. stoletím vyplouvaly na loupežné výpravy z oblasti Skandinávského a Jutského poloostrova dlouhé "dračí" lodě hledat bohatství, otroky a slávu do celé Evropy od Anglie, přes Španělsko až do Byzance. První výpravy byly tvořeny koalicemi několika menších kmenů nebo kmenových svazků. Postupným vývojem se podobné koalice měnily na malá království a následně i tato království začala vytvářet určité dohody pro vzájemnou spolupráci během výprav.

2.1 Harald Krásnovlasý

Na území dnešního Norska ke konci 8. století existovalo asi dvacet samostatných království vytvořených na základech původních germánských struktur. Tyto jednotlivé oblasti byly autonomní a vzájemně nezávislé. Za prvního vládce, který tuto strukturu narušil a svou mocí překonal hranice vlastních dědičných držav, je považován král Vestfoldu Halfdan Černý. Právě on je kladen na úplný začátek královského rodu, který vládl Norsku až do poloviny 14. století. Halfdan však nevyužil ke své expanzi politickou ani vojenskou moc, ale sňatkovou politiku. Za svou první manželku pojal dceru krále ze Song, čímž si upevnil svou pozici na západním pořeží Norska. Avšak až jeho syn Harald Krásnovlasý měl ambice vytvořit v severní Evropě sjednocený a mocný stát. Jeho domovinou již nebylo pouze malé území podél pobřeží, ale celé Norsko.

Harald Krásnovlasý vládl po svém otci na přelomu 9. a 10. století. Situace pro sjednocení Norska na začátku jeho vlády byla velmi složitá. Norsko utvářely tři základní mocenské oblasti. Nejvýznamnějším územím Norska byl Østland, který se táhl od švédských hranic na západ kolem Oslofjordu. Ve své době se jednalo o významnou obchodní křižovátku a

hospodářské centrum.¹ Právě proto Dánsko toto území několik desetiletí ovládalo. Sami Dánové je považovali za součást svého království. Není tedy divu, že mnoho významných střetů Dánska a Norska se odehrálo právě zde a ovládnutí tohoto prostoru se stalo základem pro výboje jedním či druhým směrem. Dalším centrem byl na severu země Trøndelag v okolí Nidarosu (dnešní Trondheim). Právě z této konzervativní oblasti pocházel mocný rod jarlů z Lade, který sehrál v dějinách celého Norska mnohokrát významnou úlohu. Třetí část, nazývaná Vestland, ležela při západním pobřeží a stala se hlavním zdrojem norské expanze a loupežných nájezdů během vikingského období do okolních zemí a sloužila i jako výchozí místo pro boj s dánským Østlandem.²

Výraznou komplikací pro jakékoli mocenskopolitické změny na území celého Norska bylo též fungování samotné norské společnosti. Oproti zbytku Evropy se právě ve Skandinávii ve vikingském období projevovaly pozůstatky původní germánské společnosti. Tradičním rozhodovacím orgánem v jednotlivých královstvích, územních oblastech, ale i jednotlivých vesnicích, byl tzv. *thing*, který dával každému svobodnému muži právo promluvit a tudíž se i podílet na správě.³ Jednalo se o první „primitivní“ lidová shromáždění a rozhodování probíhala na základě všeobecné shody. Právě *thingy* se mnohokrát stávaly jazýčkem na váhách, který rozhodoval o úspěchu či nezdaru sjednocujících snah.

Za Haraldova vládnutí byly v Norsku tři nejvyšší *thingy*. Pro východní Norsko Eidsivathing a v oblasti Trøndelagu Eyrathing.⁴ Třetím a nejvýznamnějším z nich byl Gula Thing zřízen v oblasti Gulen blízko Sognefjordu. Právě o Gula Thing, hlavní správní orgán ve Vestlandu, se

¹ JONES, Gwyn, A History of the Vikings, Londýn, Oxford University Press, 1968, s. 79-81.

² Tamtéž, s. 83.

³ Tamtéž, s. 83.

⁴ Tamtéž, s. 92.

Harald Krásnovlasý mohl opřít při svých pokusech o sloučení Norska.⁵ Naproti tomu po jeho smrti začal získávat dominantní postavení na thingu Erik Krvavá sekera a ten se pokoušel utlumit jeho vliv. Opětovný nárůst významu těchto lidových shromáždění přinesl až se svým nástupem Hakon Dobrý jehož záměrem bylo sblížit vládu krále s vůlí a mocí thingu.⁶

Významným podnětem pro Haraldovy mocenské snahy se stalo postupné slábnutí dánského vlivu v Norsku. Jedna z možných příčin takového oslabení mohla pramenit ze sílícího vlivu menších dánských náčelníků, kteří z loupežných vikingských nájezdů na pobřeží západní Evropy, hlavně Francie, získávali nemalé finanční prostředky. Tyto zdroje pravděpodobně vedly ke změně mocenské rovnováhy na Jutském poloostrově, což mohlo mít za následek podlomení dánské královské moci nebo alespoň její oslabení. Dalším silným faktorem mohlo být zabírání a osídlování Anglie, které v největší míře pocházelo právě z Dánska. V Norsku se tak mohl objevit prostor pro snahy přesahující hranice malého území jednoho vládnoucího rodu, jenž by získal významnější postavení jak na Skandinávském poloostrově, tak i v západní Evropě.⁷

Harald z počátku založil své snahy na vojenské síle, kterou si dokázal získat. Jeho cílem bylo z decentralizovaného systému v zemi s několika menšími vládci vytvořit první Norské království s jedinou vládnoucí dynastií a jediným vládcem. Tomu musela předcházet vojenská předehra.

Jakékoli vojenské snahy v Norsku nemohly začít nikde jinde, než na pobřežích. Typickým prvkem vikingské kultury je loď a silná námořní síla. Proto není divu, že hlavním cílem bylo nejdříve získat přístup k moři.

⁵ TITLESTAD, Torgrim, Viking Norway: Personalities, Power and Politics, Hafersfjord, Saga Bok, 2008, s. 121.

⁶ Tamtéž, s. 121.

⁷ Tamtéž, s. 73-74.

Právě pobřežní oblasti byly jako první sjednoceny a až později se vliv stácel do vnitrozemí.⁸

Hlavním mezníkem ve válečném snažení byla bitva u Hafrsfjordu,⁹ kterou si Harald otevřel cestu k ovládnutí pobřeží Norska. „*Vládce Hafrsfjordu kontroloval obchodní cesty na Britské ostrovy a mohl bránit všem přílivům vetřelců z Vikenu a Dánska. Hafrsfjord byl první obrannou linií v obraně nově vznikajícího Norského království.*“¹⁰ I když nešlo o konečné vítězství a cesta k úplné jednotě v Norsku byla ještě dlouhá, úspěch v této bitvě zajisté znamenal velký přínos. Tuto bitvu můžeme považovat za jednu z nejvýznamnějších bitev středověké Skandinávie. Harald si následně nárokoval i Shetlandské ostrovy a Orkneje.¹¹ V následujících letech se stal Hafrsfjord a Vestland centrem Haraldovy moci a pro Nory se tato bitva stala tématem mnoha legend.¹²

I když moderní historiografie uvádí od této chvíle Haralda jako krále Norska, na konci 9. století žádný takový titul neexistoval. Severní oblasti země si stále udržovaly svou autonomii a své původní mocenské struktury.¹³

Náhlé mocenskopolitické změny měly častokrát za následek odpor či nevoli, které vycházely od původní vládnoucí vrstvy. Tyto problémy se pokoušel řešit Harald diplomatickou cestou. Vyjednáváním nejrůznějších dohod získával své nové spojence, kteří vytvářeli základ nově vznikajícího královského dvora. Mnozí však odmítli návrh Haraldova spojení, čímž mu poskytli záminku pro následné vzájemné vojenské

⁸ TITLESTAD, Torgrim, Viking Norway, s. 88.

⁹ Rok bitvy není zcela jasný - islandský učenec kolem roku 1120 datuje bitvu do roku 872, dnešní historici uvádějí poslední roky 10. století. Jednoznačné datování však neexistuje.

¹⁰ TITLESTAD, Torgrim, Viking Norway, s. 82.

¹¹ JONES, Gwyn, A History of the Vikings, s. 90.

¹² Tamtéž, s. 88.

¹³ Tamtéž, s. 90.

rozepře, anebo opouštěli Norsko, což ve svém důsledku vedlo k vikingskému osídlení ostrovů Man, Islandu a dalších.¹⁴

Velmi působivým se jeví plán Haralda, jak si získat přízeň význačných rodů v Norsku. Kromě stálé armády, kterou během své vlády udržoval, ještě verboval mužské příslušníky jednotlivých rodů a z nich si sestavoval asi šedesáti člennou osobní gardu. Tato tělesná stráž se nazývala anglo-saským termínem pro rodinu - *hirð*. Pro pochopení plného významu této družiny je nutno vědět, že za Haralda Krásnovlasého nebylo zvykem, aby král obýval celoročně jedno sídlo, ale cestoval se svou družinou po celé zemi a získával přístřeší u jemu věrných pánů. Právě proto se ukázalo nanejvýše výhodné verbovat do osobní gardy urozené muže z různých částí říše. Na mnoha místech byl díky tomu srdečně přivítán a v nejrůznějších záležitostech měl velmi rozsáhlou, řečeno dnešním termínem, síť vlivných kontaktů.¹⁵

Právě *hirð* je důkazem, že Haraldovy snahy o změny v severské společnosti vycházely shora. Tato elitní garda se dá dnes označit jako počátek šlechty v Norsku. Utvářela se kolem krále, takže lze i tvrdit, že vznikala první královský dvůr.¹⁶

Pro správu krajů (*fylki*) Harald jmenoval jarly, kteří plnili administrativní úkoly jako výběr daní, dohled nad řádným uplatňováním práva a pořádku apod. Každý jarl měl ještě pod sebou několik lokálních správců (*hersarú*), kteří jarlovi dodávali vojáky pro jeho osobní družinu. Mnohý jarl se díky řádné správě svého kraje stával bohatším, než byli menší králové zatím nepodrobených zemí, a proto se často dobrovolně přidávali pod Haraldovu královskou vládu.¹⁷

¹⁴ TITLESTAD, Torgrim, Viking Norway, s. 74.

¹⁵ Tamtéž, s. 78.

¹⁶ Tamtéž, s. 78-79.

¹⁷ JONES, Gwyn, A History, s. 91.

Na konci svého života ovládal Harald zřejmě celé západní pobřeží od jihu až k severním Hålogalandu a dokonce získal vládu i nad Oslofjordem. Po jeho smrti přechází moc na jeho syna Erika, nazývaného přívzviskem Krvavá sekyra (Blodøks). Ten byl nadějí k dosažení míru mezi Dánskem a Norskem a sjednocení obou zemí. Jeho matkou byla Ragnhilda, dcera jednoho z menších lokálních jutlandských králů, a Erikovou manželkou byla Gunnhilda, dcera dánského krále Gorma Starého. To mu poskytovalo dědičné nároky na obě země. Erik ale zanedlouho zemřel při obraně Yorku v Anglii.¹⁸

2.2 Dědictví Haralda Krásnovlasého

Nástupnictví se následně ujal Erikův nevlastní bratr Hakon Dobrý. Ten měl podporu významného jarla z Lade Sigurda Hakonarsona a anglického krále Athelstana na jehož dvoře vyrůstal. Právě v Anglii přistoupil na křesťanství a jako první norský král začal s christianizací Norska. V tomto ohledu sice narážel na neúspěchy, ale postupně se křesťanská víra stala jedním z pilířů nového norského státu, stejně jako byla základem při utváření jiných evropských zemí.¹⁹

Současně musel bojovat o moc s potomky Erika, kteří si dělali dědičný nárok na trůn, a zároveň stoupala dánská moc v okolí Oslofjordu. Hakon však dokázal odrazit dánský nápor a přenést bojiště do samotného Dánska. V roce 960 ale padl v bitvě u Stordu proti spojeným silám Dánů a Erikových synů při jejich pokusu o dobytí Norska.²⁰

Po smrti Hakona Dobrého se do popředí dostával Harald Gromsson zvaný Modrozub, který se stal dánským králem a upevnil svou vládu ve východním Norsku. Ve zbytku země se ústřední osobou stal jarl z Lade Hakon Sigurdson. Zprvu s Modrozubem spolupracoval, protože

¹⁸ JONES, Gwyn, A History, s. 94-95.

¹⁹ TITLESTAD, Torgrim, Viking Norway, s. 96.

²⁰ JONES, Gwyn, A History, s. 122-123.

byl pro něho výhodným spojencem proti synům Erika Krvavé sekery, kteří by mohli ohrozit dánské postavení v okolí Oslofjordu.²¹

Společným nepřítelem Hakonu Sigurdsonovi i Haraldu Gromssonovi byl Harald II. Šedý plášť, jeden ze synů Erika Krvavé sekery, který si v Norsku získával stále větší podporu. Roku 971 se jim povedlo Harald II. odstranit a Hakon se mohl s podporou dánského krále ujmout moci v Norsku. Nikdy se však nestal králem Norska a musel odvádět Modrozubovi poplatky a přislíbit mu vojenskou pomoc v případě potřeby. Taková chvíle nastala roku 974, kdy byla Hakonova vojska povolána na pomoc v boji proti císaři Svaté říše římské Otovi II. Právě norská vojenská pomoc se stala důležitou pro úspěch v tomto sporu.

Ze ság vyplývá, že si Hakon stále více uvědomoval, že pro něho nebylo už tak výhodné podporovat a bránit cizí území. Chápal sílu Norska a jeho důležitost pro Dány. Na Modrozubovi se tak snažil získat ústupky. Chtěl pokračovat v jejich vzájemné spolupráci jakožto rovnocenných partnerů dvou rovnocenných zemí.²² Ságy dokonce popisují požadavky, se kterými Hakon předstoupil před dánského krále: „*Pokud nejsi připraven přijmout naše požadavky, pak se celá armáda, která mě následuje, vrátí zpět domů. Pouze já a zde mých dvanáct mužů tu zůstaneme tobě na pomoc.*“²³

Spor vyvrcholil dánským pokusem o násilné vnucení křesťanské víry jarlovi i Norům. Hakon se následně pokusil nejen zastavit christianizaci ve své zemi, ale i obnovit původní pohanskou víru, a to i v oblasti Oslofjordu. Právě zde vzrůstal na konci 10. století odpor proti dánské vládě. Modrozub tak vyrazil na výpravu pro obnovení své moci v jižním Norsku, ale neměl již dostatek sil na přímou konfrontaci s norskou flotilou a musel ustoupit.²⁴

²¹ TITLESTAD, Torgrim, Viking Norway, s. 106.

²² Tamtéž, s. 107.

²³ Tamtéž, s. 107.

²⁴ Tamtéž, s. 108-109.

Mezi léty 985 a 986 z Dánska vycházela nová snaha na znovu ovládnutí Norska, které se stále více vymaňovalo z dánského vlivu, a navracelo se ke staré pohanské víře.²⁵ Ani ságy přesně nezmiňují, jestli šlo o iniciativu Haralda nebo jeho synů, ale faktem zůstává, že na sever vyplula flotila, ve které byli přítomni i nejobávanější válečníci – jómští Vikingové pocházející z Jomsborgu na severu dnešního Polska, kteří byli mnohdy na straně Dánska. Schylovalo se tak k zásadní bitvě v zátocě Hjørungavåg roku 986.²⁶

V bitvě o Hjørungavåg se podle odhadů setkalo 60 dánských lodí a 180 lodí norských vedených jarlem Hakonem.²⁷ Jednalo se o zásadní bitvu, která umožnila z Norska vytvořit zemi táhnoucí se od jižního pobřeží až k severnímu Hålogalandu a hlavním mocenským centrem se stává Trøndelag.²⁸ Bylo tak dosaženo nezávislosti na jakékoli cizí moci, což bylo pro Norské království zásadní změnou, se kterou se musel Hakon vyrovnat.

Naproti tomu, jak stoupala jeho moc, klesala v zemi jeho oblíbenost. Ani ze samotných ság se nedozvídáme přesné důvody. Možnými příčinami jsou spory ve společnosti, mocenské snahy menších pánů v Norsku získat si větší vliv nebo Hakonova špatná politika. Pravda může být ale i někde úplně jinde.²⁹

Jarl Hakon Sigurdson vládl Norsku 25 let, což je na tehdejší poměry velmi dlouhá doba. Během své vlády výrazně posílil celé království, získal mu samostatnost a tím vším naplnil sny Haralda Krásnovlasého. Zásadním zdrojem financí se mu staly loupežné plavby

²⁵ BAGGE, Sverre, *From Viking Stronghold to Christian Kingdom*, Copenhagen, Museum Tusulanum Press, 2010, s. 26-27.

²⁶ TITLESTAD, Torgrim, *Viking Norway*, s. 109.

²⁷ JONES, Gwyn, *A History*, s. 130.

²⁸ BAGGE, Sverre, *From Viking Stronghold*, s. 27.

²⁹ TITLESTAD, Torgrim, *Viking Norway*, s. 110.

podél pobřeží Baltu i Severního moře.³⁰ Nesmíme ale zapomínat, že Hakon nepocházel z rodové linie Haralda Krásnovlasého, který měl mnoho právoplatných dědiců ochotných ujmout se norské koruny, kterou Hakon i přes své silné mocenské postavení a významné vladařské úspěchy nikdy nezískal. Jedním z těch, který se výrazně projevil v následujících letech, a který silně narušil Hakonovu vládu, byl Olaf Tryggvason, pravnuk Haralda Krásnovlasého v přímé rodové linii.³¹

2.3 Olaf Tryggvasson

Již po svém narození se ocitl Olaf v boji o vládu v Norsku. Díky svému pokrevnímu nároku na trůn se stal trnem v oku Haraldu Šedému plášti, a tak musel být ze země tajně odvezen na výchovu ke strýci Sigurdu Erikssonovi na dvůr novgorodského prince Vladimíra. Zde žil do svých 18 let a následně se účastnil vikingských nájezdů v Evropě.³²

Lákavým cílem pro mnoho nájezdníků bylo pobřeží Anglie s bohatými kostely. Není tedy divu, že i Olaf plnil pobřeží Britských ostrovů. Během této životní etapy se seznámil se Svenem Vidlím vousem, synem Haralda Modrozuba, a společně vyplenili Londýn.³³

Anglickým králem v té době byl Æthelred II., který si za svého života získal přídomek Nerozhodný. Ten zřejmě pramenil z jeho politiky, která by se dala přirovnat k politice appeasementu 20. století. Pravdou je, že za jeho vlády, která trvala celých 37 let, kraloval prosperující zemi. Jeho diplomatickým úspěchem bylo rozdělení Olafových a Svenových sil kvůli rozporům, které mezi nimi podporoval. Olafa dokonce i jmenoval

³⁰ BAGGE, Sverre, *From Viking Stronghold*, s. 27.

³¹ TITLESTAD, Torgrim, *Viking Norway*, s. 111-112.

³² Tamtéž, s. 135-138.

³³ Tamtéž, s. 138.

pánem Andovru a později byl ve Wessexu pokřtěn.³⁴ Kmotrem se mu stal sám anglický král Æthelred.³⁵

V 90. letech 10. století stoupá Olafův zájem o norskou korunu. Olaf má nyní šanci využít svého nabytého jmění a postavení, aby získal zpět dědictví svých předků a započal christianizaci Norska.³⁶ V roce 995 skutečně vstoupil na území Norska. Jeho postup nezačal v Trøndelagu, hlavním mocenském centru země, ale v oblasti Vikenu, kde měl Olaf silnější podporu místních pánů.³⁷ Získal rychle přízeň lidu a narušil vládu jarla Hakona, který byl později zabit svým sloužícím.³⁸

Roku 995 byl Olaf Trygvasson prohlášen králem na Trondheimském Thingu (stejně jako jeho praděd Harald Krásnovlasý) a rychle začal šířit svůj vliv a křesťanství po celé zemi, a to velmi násilným způsobem.³⁹ Původní pohanská víra měla být co nejrychleji vymýcena a nahrazena křesťanstvím. Jeho snahám neunikl ani Island, kam se pokoušel novou víru zavést. Zřejmě za tento způsob vlády si od Theitmara z Merseburgu⁴⁰ vysloužil titul „*rex tyrannus*“.⁴¹

Během Olafovy vlády bylo založeno u řeky Nid v blízkosti Trondheimu město Nidaros, které se následně stalo novým sídlem norských králů. Pod svou vládu nakonec získal Trøndelag, Vestland a možná i Hålogaland na severu. Østland se mu ale nikdy získat nepodařilo. Jeho vláda nebyla ani dlouhá, ani bezproblémová, ale odkaz jeho panování byl často připomínám středověkými skandinávskými dějepisci i dlouho po jeho smrti.⁴²

³⁴ JONES, Gwyn, A History, s. 132.

³⁵ BAGGE, Sverre, From Viking Stronghold, s. 27.

³⁶ JONES, Gwyn, A History, s. 132.

³⁷ BAGGE, Sverre, From Viking Stronghold, s. 27-28.

³⁸ HROCH, Miroslav, Dějiny Norska, Praha, NLN, 2005, s.27.

³⁹ JONES, Gwyn, A History, s. 133.

⁴⁰ Theitmara byl kronikář a biskup v Merseburku.

⁴¹ JONES, Gwyn, A History, s. 136.

⁴² JONES, Gwyn, A History, s. 133.

V roce 1000 byl Olaf během plavby do země Vendů (dnešní střední Evropa a Pobaltí) přepaden aliancí svých nepřátel, kterou utvořili syn jarla Hakona jarl Erik, švédský král Olaf Sköttkonung a Sven Vidlí vous. V následné bitvě u Svolderu Olaf sám raději skočil do moře a utopil se, než aby padl nepřátelům do rukou. Smrt krále měla za následek rozpad Norska na jednotlivá území. Východní část získali opět do rukou Dánové, kteří se pevně uchytili i na území Anglie. Ostatní oblasti si rozdělili místní vládcí, mezi kterými největšího vlivu dosáhli dva synové jarla Hakona z Lade.

2.4 Olaf II. Svatý

Za svého života si Olaf získal přívlastek Tlustý. Byl synem Haralda Grenska, pravnuka Haralda Krásnovlasého, a Ásty, která byla i matkou Haralda III. Sigurdsona. Olaf pocházel z Vestfoldu a měl i dědičný nárok na toto území. Brzy však spíše podnikal nájezdy na západní Evropu, než aby projevoval snahy o sjednocení Norského království či jeho christianizaci. *„V Anglii bojoval po boku krále Æthelreda proti dánským Vikingům, poté se pustil na jih Evropy, plenil ve Francii a Španělsku, proplul Gibraltarem a pokračoval až do Jeruzaléma.“*⁴³ Poté se rozhodl vrátit zpět do vlasti a ucházet se o královskou korunu. Po cestě se nechal pokřtít v Normany ovládaném Rouenu .

Po svém otci se ujal vlády ve Vestfoldu a po matce získal Oppland, centrální území v Østlandu, což mu usnadnilo získávání moci ve zbylých částech země, které byly pevně v rukou jarlů z Lade. Když roku 1016 zvítězil nad jarlem Sveinem, stal se prvním králem, který pod svou vládou sjednotil jak východní Norsko, tak i Trøndelag. Jako první i vydával zákony z moci krále, zasadil se o pozvednutí významu Nidarosu, který se stal centrem královské moci a rychle pokládal základy pro přijetí křesťanské církve v celé zemi.⁴⁴

⁴³ HROCH, Miroslav, Dějiny Norska, s.28.

⁴⁴ JONES, Gwyn, A History, s. 376.

Jeho snahy o prosazení svrchované královské moci a všeobecného přijetí křesťanství narážely na odpor sedláků i høvdingů⁴⁵. Podobné vnitřní rozpory byly podporovány a využívány Dány, kteří se tak pokoušeli podlomit moc krále. Olaf svou vládu však budoval na stabilních základech. Pevně prosazoval právo a uznával sílu a vůli thingů a shromáždění. Zásadní se pro něho stala snaha o christianizaci. Navázal na snahy svých předchůdců a pokusil se dostat Norsko ze skandinávské izolace a rozšířit evropskou civilizaci i na sever. Ve svých snahách byl nekompromisní. Tvrdě trestal odpůrce a ničil stará pohanská svatá místa. Jeho úsilí o christianizaci probíhalo až překvapivě účinně a v době jeho smrti už je Norsko křesťanskou zemí.⁴⁶

V roce 1016 uznal lid v Anglii za svého krále Knuta Velikého, syna Svena Vidlího vouse, který se pokoušel uplatnit své nároky i v Norsku. Roku 1028 vyplul Sven k severu a podél západního pobřeží získával podporu norského lidu. Jím byl taky brzy provolán králem a v nastalé situaci musel Olaf ze země uprchnout. Uchýlil se tedy na východ do Kyjevské Rusi, kde našel útočiště na dvoře Jaroslava I. Moudrého. Knut zatím obsazoval zemi, na mnohých místech jej označovali za osvoboditele a po získání Nidarosu ho lid provolal králem. Následně jmenoval jarlem Hakona Erikssona (další příslušník rodu jarlů z Lade), který by měl vládnout v Norsku jeho jménem a svého syna Hordaknuta prohlásil králem Dánska. Knut se poté vrátil do Anglie a v dobových textech byl označován titulem *Rex totius Angliae et Dennemarchiae et Norregiae et partis Suavorum*.⁴⁷

Návrat Olafa II. do Norska se uskutečnil roku 1030. Ještě v tomto roce se postavil spojeným vojskům Knuta Velikého, jemu věrných

⁴⁵ Høvdingové byli tradiční skandinávskou nižší šlechtou, kterou tvořili bohatí statkáři, zasloužilí válečníci atp.

⁴⁶ JONES, Gwyn, A History, s. 376-377.

⁴⁷ JONES, Gwyn, A History, s. 382.

norských pánů a nejmocnějším høvdingům v bitvě u Stiklestadu.⁴⁸ Olaf dokázal získat při svém postupu v Norsku a Švédsku asi 3600 vojáků, ale musel čelit více jak deseti tisícům vojáků, které měl na své straně Knut.⁴⁹

V bitvě u Stiklestadu Olaf padl. Na jeho straně však stál teprve patnáctiletý Harald Sigurdson, který po boku svého nevlastního bratra měl poprvé stanout ve skutečném boji. Utrpěl sice zranění, ale dokázal z bitvy vyváznout živý. V nastalé situaci pro něj bylo lepší opustit zemi, a tak stejně jako Olaf odešel na Kyjevskou Rus.

Po smrti Olafa II. byl králem znovu uznán Knut Veliký. Ale Olafova smrt se stala velmi prospěšnou pro upevnění národního cítění v Norsku. Mezi prostým lidem se začala vytvářet legenda o mučednické smrti jejich krále, který se brzy poté stal prvním blahořečeným Skandinávcem a později získal i titul patrona Norska. Jeho kult se začal rychle šířit a pro Nory se stal *perpetuus rex Norvegiae* - král světec - důležitým prvkem národního sebeurčení.⁵⁰

2.5 Norsko mezi léty 1030 a 1045

Roku 1030 Norsku vládl Knut Veliký. Pro Nory se postupně stával spíše uchvatitelem, než novým králem. Později předal norskou korunu svému synovi Sveinovi. Existovalo však několik možných dědiců z rodu Haralda Krásnovlasého, kteří měli na trůn nárok.

Jedním z nich byl Harald Sigurdson. Ten ale v tomto mocenském boji zatím zůstal mimo dění. Několik let strávil ve službách krále Jaroslava Moudrého na východě. V roce 1034 odešel na jih do Konstantinopole a dal se do služeb Byzantského císaře jako člen varjažské císařské gardy. Později těmto oddílům i sám velel a při válečných taženích po středomoří získával velké bohatství, které si

⁴⁸ BAGGE, Sverre, *From Viking Stronghold*, s. 30.

⁴⁹ JONES, Gwyn, *A History*, s. 382-383.

⁵⁰ Tamtéž, s. 385.

odvezl do Norska. Během celé jeho budoucí vlády představovalo finanční rezervu.

Dalším možným kandidátem na Norský trůn byl syn Olafa II., Magnus. Musel opustit dvůr krále Jaroslava Moudrého, kde vyrůstal, a vrátil se do Norska, kde jej zvolili králem. Dánský vliv v Norsku upadal, a to až natolik, že se Svein musel stáhnout do Dánska ke svému bratru Hordaknutovi. V prosinci roku 1035 zemřel Knut Veliký a brzy po něm i Svein. Tím prakticky skončil dánský vliv v Norsku. Hordaknut v nastalé situaci raději neopouštěl území Dánska a tím velmi silně upadla moc dánské koruny. Toto období lze označit za konec „Anglo-Skandinávského impéria“.⁵¹

Když zemřel roku 1042 i Hordaknut, skončilo i období „Anglo-Dánské“ vlády. Právě zde je zřejmě počátek konce vikingského období a vliv Vikingů v severní Evropě už jen upadal.⁵² Vlády v Anglii se ujal Edvard III. Vyznavač. Dánský trůn zůstává volný. Hordaknut neměl žádného potomka, který by zdědil korunu. Proto sami Dánové jako svého krále přijali krále Norska - Magnuse. Ten tak opět spojil území Dánska i Norska, ale poprvé oběma zemím vládl Nor. V roce 1043 stál v čele sjednoceného vojska proti Vendům u Šlesviku a uhájil si svou pozici dánského krále.

Ve třicátých a čtyřicátých letech 11. století vrcholí i společenské změny, jejichž počátek je viditelný kolem roku 1000. Symbolem úpadku starých zvyklostí byl pokles významu tradiční thingů. Zároveň norští velmoži stále silněji preferovali vlastní hospodářský růst a ekonomickou prosperitu před loupeživými výpravami podél pobřeží Evropy. Toto můžeme označit za první silné náznaky konce vikingského období.⁵³

⁵¹ JONES, Gwyn, A History, s. 386.

⁵² Tamtéž, s. 386.

⁵³ JONES, Gwyn, A History, s. 391.

Zajímavostí je, že se v Norsku nikdy nevytvořil klasický feudalismus, který existoval ve zbytku Evropy. Norští sedláci nikdy nebyli nevolníky. Buďto si půdu pronajímali a stávali se takzvanými *leilendingy* nebo vlastnili svou vlastní dědičnou půdu (*odel*) a takoví sedláci byli nazýváni termínem *haukd*.⁵⁴

⁵⁴ HROCH, Miroslav, Dějiny Norska, s. 36-37.

3 HARALDOVA VLÁDA

Harald opustil Konstantinopoli v roce 1042 spolu s velkou částí varjažských vojsk, na tři roky se vrátil na dvůr Jaroslava Moudrého. Zde se oženil s Jaroslavovou dcerou Elisiv a roku 1045 se vypravil do Norska se svým nahromaděným pokladem, manželkou a zástupem věrných varjagů, kteří se stali jádrem jeho budoucí armády.

3.1 Návrat do Norska

Harald Hardrada svou cestu do Norska započal roku 1045. V celé Skandinávii byl již pověstný svou bojovností a úspěchy v mnoha bitvách na východě.⁵⁵ První zastávkou se mu stal dvůr švédského krále Onunda Olafssona v Sigtuně. Právě zde se poprvé setkal se Svenem Ulfssonem, s nímž jej spojovaly rodové svazky,⁵⁶ které mu usnadnily vyjednávání o spolupráci.⁵⁷

Sven, člen dánské královské linie, soužil na dvoře krále Onunda, kam se vydal po smrti otce. Jeho dědičné nároky na Dánsko však nevycházely z otcovy linie, ale z linie jeho matky Estrid, dcery Svena Vidlího vouse a sestry Knuta Velikého (proto byl známějším spíše jako Sven Estridsson). Sven zatím neměl možnost na dánský trůn usednout. V nástupnictví na dánský trůn měl před ním přednost Hordaknut a následně musel Sven ustoupit Magnusovi, který uzavřel dohodu s Hordaknutem. Ta dávala moc nad oběma královstvími tomu z nich, který přežije druhého. Obsahovala ale i podmínku, že pokud se králem stane Magnus, jmenuje Svena svým jarlem v Dánsku. Tato část dohody bylo posléze i naplněna, ale přesto se ale Sven domáhal svého nároku na

⁵⁵ JONES, Gwyn, A History, s. 404.

⁵⁶ Haraldova první žena Elisiv Jaroslavna byla dcera Jaroslava moudrého a sestry Onunda Olafssona. Sven byl synem Estrid, která byla nevlastní sestra Onundova otce.

⁵⁷ MARSDEN, John, Harald Hardrada - The Warrior's way, Stroud, The History Press, 2007, s. 149.

dánskou korunu. Magnus proto své postavení musel hájit vojensky a dokázal Svena porazit v bitvě u Helganes. Sven se následně opět odebral na švédský královský dvůr. Tato situace sblížovala Svena s Haraldem, který měl v úmyslu požadovat Magnusovu norskou královskou korunu. Společně tak začali chystat plány na postup proti němu. Pro své plány získávali i podporu Švédska, kde byl Svenovi i Haraldovi nakloněn královský dvůr.⁵⁸

První akce proti Magnusovi začaly již na jaře roku 1046. Z počátku se jednalo o přepady a rabování pobřeží jižního Norska a dánských ostrovů, při kterých Harald verboval muže do svého vojska. Tyto nájezdy také skýtaly výtečnou možnost, jak mohl synovci demonstrovat svou sílu. Zajisté věděl, že úplné odstavení Magnuse od vlády by zřejmě nebylo možné, v konečném důsledku by to přineslo spíše mocenské spory a problémy uvnitř Norska. Haraldovým cílem se tak stalo získat co nejvýhodnější výchozí pozici pro jejich jakékoli vzájemné dohody.⁵⁹

K Magnusovi se rychle donesly zprávy o koalici Svena a Haralda a začal shromažďovat vojsko. Byl si vědom, že boj mezi dvěma právoplatnými následníky a dědici Olafa Svatého by mohl znamenat pro celé Norské království velkou tragédii. Vyslal tedy posly k Haraldovi, kteří měli vyjednat příměří. Haraldovi předložili návrh s řešením, které mohlo uspokojit obě strany - Magnus se měl vzdát poloviny své vlády nad Norskem výměnou za polovinu Haraldova bohatství. Svenovi nebyla přiřknuta žádná území. K Haraldovu rozhodnutí přijmout tento návrh přispěla i narůstající nedůvěra a rozpadající se koalice mezi ním a Svenem. Když Harald následně unikl při jejich společném nocování vraždě, vyplul na sever a stvrdil s Magnusem vzájemnou smlouvu. Sven nyní musel čelit koalici dvou mocných norských králů a přestože se jeho plán na získání dánské koruny zhroutil, měl silnou podporu Isøre thigu na

⁵⁸ STURLUSON, Snorri, *The Chronicle of the Kings of Norway: Saga of Harald Hardrade: Part I* [online]. The Online Medieval and Classic Library, [cit. 2012-01-25], URL: <<http://omacl.org/Heimskringla/hardrade1.html>>, ods. 18.

⁵⁹ JONES, Gwyn, *A History*, s. 406.

Zealandu a Viborgského thingu v Jutsku, kterou si udržel až do své smrti roku 1074.⁶⁰

3.2 Období Haraldovy vlády

I přes vzájemné spory a rozepře obou králů, které byly spíše marginální povahy, byla jejich spoluvláda funkčním systémem. Společně postupovali proti Svenovi a společně rozhodovali v otázkách vnitřních záležitostí Norska. Problematictější se však stala válka proti Dánsku. Vojenské akce probíhaly od jara do podzimu, tedy v době, kdy muži verbovaní z celého Norska byli potřební při pracích na vlastních hospodářstvích. Dánské území se Haraldovi s Magnusem ale nedařilo podmanit. Úspěšně vybírali daně a poplatky a trestali ty, kteří se postavili na odpor. Sven před nimi vždy narychlo uprchl. Roku 1047 na jedné z výprav do Dánska Magnus onemocněl a zanedlouho i zemřel.⁶¹

Magnus před svou smrtí sepsal poslední vůli, ve které se vzdal nároku na Dánsko ve prospěch Svena a svou část Norska přenechal Haraldovi. Tato poslední vůle utvrdila Svena v jeho nárocích na dánský trůn. Začalo tak dlouholeté období dánsko-norských válek mezi Svenem a Haraldem. Situace se začala komplikovat i v samotném Norsku. Někteří z významnějších pánů stáli pevně za Magnusem, ale měli výhrady proti vládě jeho strýce. Začaly se tak vytvářet spory, kterým ale Magnus dokázal bránit.⁶²

Jedním z nejvýznamnějších Haraldových oponentů v Norsku byl Einar Břichotřas Tambarskelve. Téměř půl století se účastnil všech mocenských záležitostí v Norsku, jako například roku 1000 v bitvě u Svoldu, kde stál po boku Olafa Trayggvasona, si dokázal vydobýt slávu. Urozený původ, bohatství a dědictví velkého rodového území v oblasti Orkadal rodu jarlů z Lade, který získal díky sňatku s dcerou jarla Hakona

⁶⁰ MARSDEN, John, Harald Hardrada, s. 155.

⁶¹ MARSDEN, John, Harald Hardrada, s. 158.

⁶² STURLUSON, Snorri, The Chronicle, ods. 28.

Sigurdssona, z Einara udělalo nejmocnějšího muže Trøndelagu. Roku 1015 se postavil na stranu jarlů z Lade v boji proti vojskům Olafa Svatého, následně musel na několik let uprchnout do Švédska a 1023 uzavřel s Olafem smír a mohl se vrátit na své statky do Trøndelagu. Když se po roce 1030 začal šířit „kult mrtvého krále světce Olafa“,⁶³ Einar se stal jedním z jeho nejvýraznějších osobností. I díky tomu vedl diplomatickou výpravu na východ na dvůr krále Jaroslava Moudrého, kde žádal mladého Magnuse o návrat do Norska. Před Jaroslavem odpřísáhl novému králi věrnost, kterou nikdy během jeho dvanáctileté vlády neporušil.⁶⁴

Ze ság vyplývá, že Harald měl bezprostředně po Magnusově smrti velké ambice. Plánoval sjednotit norské vojenské síly, vyrazit do Dánska a na Vibjorgském thingu získat díky vojenské převaze absolutní vládu nad celou zemí. Proti takovým plánům se postavil právě Einar, za kterého se postavilo mnoho pánů nejen z oblasti Trøndelagu. Einar osobně dopravil tělo Magnuse do kostela sv. Klementa v Trøndelagu, kde bylo již uloženo tělo Olafa Svatého. Vzájemné spory Einara a nového krále se postupně vyostřovaly.⁶⁵

Pro Haralda se nyní stalo důležité, aby celá země uznala jeho nárok na norský trůn a jeho královskou moc. Zároveň se o to samé v Dánsku pokoušel Sven. Cítil neochvějný nárok na dánskou korunu díky Magnusově poslední vůli a začal získávat podporu v dánském království.⁶⁶

Následujícího jara roku 1048 tedy existovaly dva nároky na dánskou korunu. Harald v Norsku vyhlásil odvody, díky kterým musela

⁶³ Norové z důvodu vzrůstající nespokojenosti s dánskou nadvládou začali vzhlížet ke králi, který padl při obraně Norska. Kult se nejvíce projevuje za vlády Magnuse Dobrého. V té době je Olafovi zasvěceno mnoho kostelů.

⁶⁴ MARSDEN, John, Harald Hardrada, s. 159-161.

⁶⁵ Tamtéž, s. 161.

⁶⁶ Tamtéž, s. 161-162.

polovina mužů a lodí vyrazit na jih a celé léto plenit pobřeží Jutského poloostrova.⁶⁷

Po těchto nájezdech hrozil Sven stejnými útoky proti Norsku, dokud nebude dosaženo dohody nebo dokud nebude jeden z králů zabit. Zimu strávili oba vládci přípravou svých armád. Rozhodující bitva se měla odehrát na řece Gaut Elf, která vytvářela hranici mezi pevninským Norskem a částí Švédska pod dánskou kontrolou. Sven se však přímé konfrontaci vyhnul. Harald tedy rozdělil svou flotilu, větší část vyslal zpět na sever a se zbylými loděmi vyrazil proti pobřeží Jutska a vyplenil například i město Hedeby, které bylo jedním z nejvýznamnějších obchodních středisek v severní Evropě. Při návratu do Norska téměř došlo k souboji norské a dánské flotily, ale méně početné Haraldovy síly se stáhly zpět na sever k norskému pobřeží.⁶⁸

Vztahy mezi Einarem Tambarskelve a Haraldem byly stále napjatější. Vzájemná jednání probíhala spíše na úrovni provokací. Na jednání v Nidarosu si Einar přiváděl stále více svých ozbrojenců jako demonstraci své síly. Harald brzy poznal, že jediná šance na zklidnění takto vypjaté situace je odstranit Einara nadobro. Zbavit se ale tohoto vysoce postaveného člověka nebylo ani pro krále jednoduché. Situace se vyhrotila ve chvíli, kdy se v Nidarosu Einar postavil proti královským zákonům a odmítl poslušnost. Harald jej pozval do své rezidence, kde bez váhání zabil Einara i jeho syna Eindridiho.⁶⁹

Zpráva o smrti manžela a syna přinutila Bergljot, dceru jarla z Lade Hakona, otevřeně vystoupit proti králi, který už v té době byl označován přízviskem *harðraði*, což lze přeložit jako bezohledný, bezcitný nebo krutý.⁷⁰ Obrátila se tak na Hakona Ivarssona, syna upplandského zemana

⁶⁷ STURLUSON, Snorri, The Chronicle, ods. 31.

⁶⁸ Tamtéž, ods. 34-35

⁶⁹ Tamtéž, ods. 44-45.

⁷⁰ MARSDEN, John, Harald Hardrada, s. 170.

Ivara Bílého, jehož matka byla Bergljotina sestra. Hakon však proti králi nevystoupil.⁷¹

Napjatá situace uvnitř království ještě více houstla a hrozilo, že by mohlo dojít k válce mezi králem a jeho oponenty. Harald si proto vybral svého zástupce, který měl jeho jménem diplomaticky vyřešit stávající poměry. Touto osobou se stal Finn Arnason. Byl synem zemana Arne Armodssona a stál dlouhou dobu na straně Olafa Svatého, s nímž odešel na Rus a následně ho doprovázel do bitvy u Stiklestadu. Byly mu dány pozemky v Austrattu v oblasti Oslofjordu a získal významné postavení na královském dvoře. Brzy se stal i součástí Haraldovy rodiny, když se oženil s dcerou jeho bratra Halfdana. (Harald sám si vzal Finnovu neteř Thoru za druhou manželku.)⁷²

Finn Arnason si brzy získal velký vliv nejen pověřeními získanými od krále, ale i svým postavením v Trøndelagu, kde se nacházely jeho rodové statky, a díky známosti s Hakonem Ivarssonem, se kterým se dříve několikrát vydal na zámořské plavby. Právě Finn a Hakon zahájili vyjednávání, která se snažila ukončit spory mezi Haraldem a trøndelagskými velmoži. Těchto jednání se účastnil i jarl Orm, vnuk jarla Hakona Sigurdssona z Lade. Nakonec bylo vyjednáno příměří výměnou za finanční „odškodnění“ za smrt Einara a Eindridiho a dcera Magnuse Dobrého Ragnhilda se měla stát Hakonovou manželkou. Avšak právě Ragnhilda byla příčinou ztroskotaných jednání. Jako dcera krále si za manžela chtěla vzít muže, který by byl „alespoň“ jarl. Pozici jarla ale stále držel ve svých rukách Orm a v Norsku bylo proti všem tradicím mít na jednom území dva tyto posty. Titul jarla nemohl být ani samovolně odebrán bez významného důvodu. Hakon rozhořčeně opustil království, vyplul na jih a přijal místo na dvoře Svena Estridssona, který mu předal

⁷¹ MARSDEN, John, Harald Hardrada, s. 170-171.

⁷² STURLUSON, Snorri, The Chronicle, ods. 46.

velení dánských vojsk a úkol střežit pobřeží jeho země. Finn považoval Haraldovu neschopnost donutit Ragnhildu k dohodnutému sňatku za maření jeho diplomatických snah a brzy se i on odebral do Dánska. Když následně při výbojích proti dánskému pobřeží zemřel v Haraldových službách jeho bratr Kalv, Finn se odebral na dvůr Svena, kterému následně věrně sloužil a ten ho jmenoval jarlem Hallandu a obráncem hranice proti Norům.⁷³

Hakon Ivarsson strávil v Dánsku několik let a sloužil věrně Svenovi. Posledním úkolem, kterým byl pověřen, bylo zkrotit králova nevlastního syna, který se svou loupeživou bandou přepadal a loupil v celém Dánsku. Střetli se na moři a v této bitvě Hakon zvítězil. Svenovi jako důkaz úspěchu donesl mladíkovu hlavu. Z úcty ke svému věrnému služebníkoví dánský král doporučil Hakonovi, aby zemi opustil. Ten tedy vyplul zpět do Norska. Shodou okolností tomu bylo jen krátkou dobu poté, kdy zemřel jarl Orm. Harald prokázal svou vlídnou tvář, přijal Hakona zpět na svůj dvůr a jmenoval ho jarlem. Následně Hakon pojal za manželku Ragnhildu. Přesné datování těchto událostí není možné vyčíst ani z kronik. Pravděpodobně je ale můžeme zasadit do počátku 50. let 11. století.⁷⁴

Popis celých padesátých let 11. století z neznámého důvodu ve Snorriho zápisech chybí. Další záznam líčí až útok z roku 1061 proti pobřeží Finu a pozdější výpad do Limfjordu. Zmiňuje se však o městě poblíž Víku, které získává v 50. letech stále větší důležitost. Tím městem bylo Oslo, které se stává klíčovým výchozím bodem a předsunutou základnou pro výpady proti Dánsku.⁷⁵

⁷³ STURLUSON, Snorri, *The Chronicle*, ods.49.

⁷⁴ MARSDEN, John, *Harald Hardrada*, s. 178-179.

⁷⁵ STURLUSON, Snorri, *The Chronicle*, ods. 60.

Zimu mezi léty 1061 a 1062 strávil Harald v Nidarosu čekaje na novou posilu své flotily. Do této doby byl za největší a nejobdivuhodnější loď severu považován Dlouhý had, kterému velel Olaf Tryggvason. Harald nyní nechal postavit loď sice jen o jeden pár vesel delší, ale dodal jí na majestátnosti. Skald Thjodolf ji popisuje jako plujícího draka s planoucí hřívou a zlatými boky.⁷⁶

Ještě v zimě se Harald vydal se svou flotilou i novou lodí směrem do Oslofjordu, kde čekal na vhodný čas k útoku. Opět vyslyšel výzvu na rozhodující bitvu na řece Gula Elf. Odvody z celého Norska mu poskytly velmi početnou armádu i loďstvo. Opakovala se stejná situace jako v roce 1048. Svenova flotila se opět nacházela daleko, a tak Harald vyslal část svých sil domů. Se zbývajícimi 150 loděmi se vydal plnit pobřeží Hallandu. U Laholmského fjordu ale narazil na Svenovu flotilu, která tu jeho početně dvojnásobně převyšovala.⁷⁷

Harald oproti očekávání vydal rozkaz k útoku a sám vyplul do středu nepřátelské formace. Většina jeho lodí se brzy dostala do velkého shluku lodí svázaného provazy, což byl běžný vikingský způsob boje na moři. Svenovy lodě ale natolik převyšovaly počet Haraldových, že jich mnoho bylo volných a mohly tak velmi silně podporovat své síly na různých místech. Stejnou taktiku volných lodí zvolil i Hakon Ivarsson, který stál na Haraldově straně a i jeho muži tak velmi výrazně měnili poměr sil v boji. Celý kolos vzájemně propojených lodí byl jen velmi těžko ovladatelný. Byl tak unášen proudy a brzy se dostal až k ústí řeky Nissa.⁷⁸

Skaldové a básníci popisují bitvu, která se odehrála 9. srpna na řece Nissa, jako lítou bitvu, kde na obou stranách bojovali hrdinní válečníci. Vítězství Haraldů se pomalu stávalo pravděpodobnějším. Některé z dánských lodí se pokusily z boje ustoupit, ale Hakon je pronásledoval. Musel se ale vrátit zpět k formaci a podpořit slábnoucí

⁷⁶ STURLUSON, Snorri, *The Chronicle*, ods. 61.

⁷⁷ MARSDEN, John, *Harald Hardrada*, s. 181.

⁷⁸ STURLUSON, Snorri, *The Chronicle*, ods. 62-63.

křídla svázaných lodí. Jeho zuřivost v boji údajně nutila Dány k ústupu. Harald se sám brzy probil až na palubu Svenovi lodi.

Mezi dánskými zajatci byl i Finn Arnason. Dánský král ale nebyl nikde mezi padlými ani zajatými. Zatímco většina Haraldovy zbylé flotily pronásledovala prchající Dány, Hakon zůstal na místě boje s nejvíce poškozenými loděmi a raněnými. Zde Heimskringla popisuje, jak Hakon pomohl jakémusi Dánovi utéct. Na konci bitvy byl Finn Arnason vysazen na břehu a propuštěn. Tělo dánského krále však nebylo nikde objeveno. Harald se následně vydal zpět na sever a zimu přečkal v Oslu.⁷⁹

Během celé zimy se po Norsku šířila vyprávění o této slavné bitvě. Mezi jinými se objevila i zmínka o muži, kterého nechal Hakon vysadit na břeh. Tato osoba byla mezi Hakonovými muži označována za samotného Sven Estridsson. Haraldova reakce následovala velmi rychle. Ještě v noci vyrazil do jarlova domu v Upplandu. Jarl byl však varován a král našel již jeho domov prázdný. Zimu přečkal Hakon na dvoře švédského krále Steinkela. Ve Švédsku dostal od krále panství v oblasti Vermaland na švédsko-norských hranicích a mohl tak stále vybírat daně na svých norských územích.⁸⁰

V zimě 1063 začala diplomatická jednání s Dánskem. Po mnoha letech války chtěli oba králové mír. Na jaře roku 1064 se konečně střetli na řece Gaut Elf, tentokrát však s úmyslem dohodnout a uzavřít mírovou smlouvu. Harald uznal Svenův nárok na dánský trůn a vzájemně si nedlužili ani územní ústupky ani odškodnění za léta bojů, která stejně měla nulový přínos pro obě strany. Pro Haraldem tak skončilo mnohaleté nákladné válčení s Dánskem, které mu neustále tvrdošijně vzdorovalo a Sven konečně získal právoplatný nárok na dánskou královskou korunu uznaný Haraldem.⁸¹

⁷⁹ MARSDEN, John, Harald Hardrada, s. 183-184.

⁸⁰ STURLUSON, Snorri, The Chronicle, ods. 70-71.

⁸¹ JONES, Gwyn, A History, s. 408.

Ještě v roce 1064 Harald vyslal své muže do Upplandu vybrat daně. Když byli ale informováni, že daně platí jen svému jarlovi Hakonovi, rozhodl se Harald rázně zakročít. Výsledkem byla bitva u Vanernu, ve které dokázal přesvědčivě porazit vojska Hakona Ivarssona. Jednalo se o Haraldovu poslední bitvu ve Skandinávii.⁸²

Po této porážce se Hakon stáhl do Švédska nadobro a s ním skončila i dlouhá linie jarlů z Lade. Harald zahájil v Upplandu nekompromisní silnou vládu, aby nastolil pořádek. Odbojné pány masakroval, trestal nebo oni sami odcházeli přes hranice do Švédska. Nakonec se ale Haraldovi podařilo získat moc v celé zemi pevně a neotřesitelně do svých rukou. Toto je důležité období pro budování Norského království, kdy je celá země scelována pod jednoho vladaře s nulovou tolerancí pro jakoukoli jinou významnou mocenskou či politickou sílu.⁸³

Kromě vojenských snah o posílení moci Norska věnoval Harald i mnoho času rozvoji již ovládnutých oblastí. Jedním z jeho úspěšných kroků je přeměna finančního systému po vzoru Byzance, ve které mezi léty 1034 a 1042 pobýval. Z písemných pramenů i archeologických nálezů je prokázáno, že během jeho vlády se v celé zemi začal rozšiřovat mincovní systém a vznikaly i nové mincovny. Zároveň se mohl rozšířit obchod dál na východ díky široké síti kontaktů, kterou si vytvořil v Novgorodu a Kyjevě.⁸⁴

Další z oblastí, které se Harald jakožto král věnoval, bylo náboženství. Opět díky archeologickým nálezům a písemným odkazům máme důkazy o jeho snažení v mnoha částech země. Dostavěl kostel zasvěcený jeho nevlastnímu bratru Olafovi Svatému. Jeho stavbu

⁸² STURLUSON, Snorri, *The Chronicle*, ods. 74.

⁸³ MARSDEN, John, *Harald Hardrada*, s. 193.

⁸⁴ Tamtéž, s. 165-166.

inicioval Magnus, ale zemřel ještě před jejím dokončením. Nutno podotknout, že v této době byl již Olaf Svatý považován za patrona Norska. Jeho „kult“ dokonce již opustil hranice země a byl stále rozšířenější na celém Skandinávském poloostrově. Sám Harald poté postavil blízko své rezidence na břehu řeky Nid kostel zasvěcený sv. Jiří a kapli zasvěcenou Panně Marii, postavenou nejspíše po vzoru varjažské kaple v Konstantinopoli, rovněž zasvěcené mariánské úctě. Dokonce i daroval Islandčanům zvon do kostela v Thingvelliru.⁸⁵

V otázkách víry Harald zastával názor svých předchůdců, že původní pohanské náboženství patří minulosti. Sám byl latinským křesťanem, ale díky letům stráveným na východě otevřeně naslouchal i myšlenkám pravoslaví. Proto není divu, že do Norska pozval pravoslavné kněze a umožnil jim i cestu dále na Island. Dlužno však říci, že tímto vzbudil nevoli hamburského arcibiskupa.⁸⁶

Již bylo řečeno mnoho o vnitřní politice Norska za Haraldovy vlády. Nabízí se tedy otázka, jak to bylo se zahraniční politikou? (Pomineme-li spory s Dánskem) Kroniky v tomto podávají jen útržkovité informace. Nejvřelejší vztahy zřejmě udržoval s dvorem Jaroslava I. Moudrého na východě. Ze Snorriho zápisů lze však vyčíst, že udržoval vřelé vztahy také s Islandem. Dokládají to například i Haraldovi blízcí přátelé, Islandčané, se kterými se seznámil již v Konstantinopoli, kde s společně sloužili ve varjažské gardě, a kteří ho doprovázeli zpět na sever. Jedním z nich byl Halldor Snorrason a druhým Ulf Uspaksson.⁸⁷

Ulf pocházel z královského rodu na Hebridech a tento rod se významně zasadil o osídlení Islandu. Ulf si svou více jak třicetiletou věrnou službou získal pozici Haraldova maršála, stal se zemanem

⁸⁵ STURLUSON, Snorri, *The Chronicle*, ods. 39.

⁸⁶ MARSDEN, John, *Harald Hardrada*, s. 167.

⁸⁷ Tamtéž, s. 167-168.

v Trøndelagu a za ženu získal dceru Thorberga Arnasona, jehož další dcera se stala druhou Haraldovou manželkou. Halldor oproti Ulfovi sloužil na Haraldově královském dvoře jen krátce. Opustil Norsko někdy kolem roku 1051 a vydal se zpět na Island na své statky u Hjardarholtu.⁸⁸

V zimě na přelomu let 1047 a 1048 Harald získal svou druhou ženu Thoru. Byl ale stále ženatý se svou ruskou manželkou Ellisif. Svazek s Thoru můžeme chápat jako jeho královskou výsadu. Zda se tímto nechal inspirovat byzantským císařem Konstantinem Monomachem, který měl též dvě manželky, nebo šlo pouze o jeho snahu získat mužského dědice, se můžeme už jen dohadovat. Právě Thora mu porodila dva syny, tedy právoplatné dědice, zatímco s Ellisif měl jen dvě dcery. Haraldovými syny byli starší Magnus a mladším Olaf, kteří oba usedli na norský trůn.⁸⁹

⁸⁸ STURLUSON, Snorri, *The Chronicle*, ods. 37-38.

⁸⁹ Tamtéž, ods. 33.

4 KONEC HARALDOVY VLÁDY

Již koncem roku 1065 se Harald začal připravovat na svou další válečnou výpravu. Uppland byl po bojích s Hakonem Ivarssonem a jemu věrnými již plně pod kontrolou krále, stejně jako celé Norsko, a tak nebylo žádných překážek pro expanzivní zahraniční politiku. Harald měl prostředky k tomu, aby získal zpět území, která mu měla po právu náležet. Po smrti Hordaknuta 1042 se stal dánským králem Magnus, a Harald tak měl dědičné nároky na korunu anglickou a té se nikdy nevzdal.⁹⁰ Začalo tedy mohutné shromažďování vojsk a příprava flotily. Novým cílem se stala Anglie.⁹¹

4.1 Harold Godwinson

Po smrti Hordaknuta roku Angličané přijali za krále Edvarda (Æthelredssona) Vyznavače, který pocházel z rodu Alfréda I. Velikého. Za manželku si vzal dceru wessexského earla Godwina Wulfnothssona Edithu, která pocházela z jedno z urozených rodů v Anglii. Po jejím sňatku se do popředí dostali i její dva bratři - Harold a Tostig Godwinsonové.⁹²

Královská moc stále více slábla, a to ve prospěch nejsilnějších rodů a velmožů v zemi. Těmi byli hrabě Mercie, další pak hrabě Northumbrie a třetí Godwin hrabě Wessexský. Právě Godwin byl otcem jak Edvardovy manželky, tak i Harolda a Tostiga. Jejich rod měl vždy velmi blízko dánským králům. Sám Godwin byl vysoce postaveným členem na dvoře Knuta Velikého. Během Knutovy vlády se stal jedním z nejmocnějších mužů v Anglii, ovládl celý Wessex a dokonce i získal titul earl, který

⁹⁰ JONES, Gwyn, A History, s. 403.

⁹¹ MARSDEN, John, Harald Hardrada, s. 193.

⁹² STURLUSON, Snorri, The Chronicle, ods. 77.

vychází z tradičního titulu jarla ve Skandinávii a začal se udělovat během Knutovy vlády.⁹³

Nejstarší Godwinův syn Harold Godwinson se stal po smrti svého otce roku 1053 ústřední postavou ve Wessexu. Díky podpoře své rodiny dokázal rychle zaujmout významné mocenské postavení v zemi. Měl však stálé spory se svým mladším bratrem Tostigem. Ten získal roku 1055 titul earla Northumbrie, když zemřel jeden z věrných Knutových následovníků earl Siward. Tím se ocitla většina území krále Edvarda v rukou Godwinsonů a tento stav se udržel až do podzimu 1065, kdy kvůli vysokým Tostigovým daním vypuklo v Northumbrii silné povstání, následkem čehož rozbouřený lid ovládl York.⁹⁴

Povstání ale nemělo za cíl vymanit se z Edvardovy královské vlády, ale pouze zbavit se Tostiga, jakožto earla. Důkazem tohoto tvrzení je, že sami vzbouřenci nabídli tento titul Morcarovi. Jeho bratr se jen krátkou dobu předtím stal earlem v Mercii po svém otci Ælfgarovi. Ze strachu z občanské války přistoupil Harold na jednání v Northamptonu, kterého se zúčastnila nejvýznamnější anglická šlechta. Harold jednal z pověření krále a přijal volbu nového earla. Tento stav podporoval i sám král Edvard. Tostig, zbavený svého titulu, byl poslán do exilu na dvůr Baldwina z Flander, příbuzného Tostigovy manželky. Tento královský čin byl posledním významným Edvardovým skutkem. Brzy poté onemocněl a 5. ledna 1066 zemřel. Následujícího dne byl novým králem Anglie prohlášen bez problémů Harold Godwinson, který už v té době byl považován za zřejmě nejmocnějšího muže na Britských ostrovech. Korunovace proběhla ve Westminsterském opatství postaveném za vlády Edvarda a toto místo pro korunování králů Anglie se zachovalo až do dnešních dní.⁹⁵

⁹³ MARSDEN, John, Harald Hardrada, s. 194.

⁹⁴ Marsden, John, Harald Hardrada, s. 194-195.

⁹⁵ Tamtéž, s. 195.

Je pochopitelné, že Tostig od nového krále očekával, že prvním královským činem bude povolání svého bratra zpět z exilu a možná i navrácení jeho titulů. Harold se však nejprve pokusil posílit své vlastní postavení a moc a oženil se s vdovou po velšském králi Gruffydu ap Llywelynovi, která byla sestrou earla Edwina z Mercie a earla Morcara z Northumbrie. Tím se propojily rody Wessexu a Mercie a celé území Anglie tak bylo spojeno rodinnou vazbou. Pro Tostiga tím padly veškeré naděje na získání jeho postavení na ostrovech a začal hledat nové spojence, kteří by podpořili jeho nároky v Anglii.⁹⁶

Tostig se zřejmě nejprve vydal žádat o podporu svého bratrance Svena Estridssona do Dánska. Ten ale jakékoli válečné akce v Anglii odmítl. Celá země se teprve vzpamatovávala z dlouholetého konfliktu s Norskem. Tostig tak vyplul přes moře na norský dvůr krále Hardrada. I když se dosud nikdy nesetkali, Tostig znal z vyprávění Haraldovy válečné schopnosti a byl si vědom jeho možností. Zároveň si uvědomoval, že Magnus Dobrý panoval nejen Dánsku, ale měl i nárok na Anglii, dánskou državu. Harald tedy po svém předchůdci stále měl právo ucházet se o anglickou korunu. Tato skutečnost přiměla Haralda roku 1066 vyplout se svou flotilou směrem k pobřeží Anglie.⁹⁷

4.2 Rok 1066 a Stamfordský most

V severní Evropě, možná i v celé Evropě, žilo jen málo mužů, kteří prokázali své válečné umění na tolika bojištích, jako Harald Sigurdson. Jeho vojska byla obávaná, ale přesto existovala v Anglii možná ještě větší bojová síla. Za vlády Knuta byla ustanovena nová vojenská skupina nazývaná *huscarlové*. Jednalo se o elitní vojska, která tvořila základ armád všech anglických earlů. Při počátku příprav na invazi do Anglie v roce 1066 údajně i norský maršál Ulf Uspaksson varoval Haralda, že jeden huscarl vydá za dva nejlepší norské vojáky. Zatímco norská zbroj

⁹⁶ MARSDEN, John, Harald Hardrada, s. 195-196.

⁹⁷ STURLUSON, Snorri, The Chronicle, ods. 81-82.

vycházela ze vzoru rusko-slovanských nebo byzantských, angličtí huscarlové přebírali kvality normanských rytířů. Na bojišti takový bojovník nosil dlouhou drátěnou košili až ke kolenům a vysoký štít, který poskytoval větší ochranu než typický skandinávský kruhový.⁹⁸

Nutno ještě dodat, že na jaře roku 1066 Ulf Uspaksson zemřel. Brzy po jeho smrti Tostig vyplul z Norska zpět do Flander, ujal se vedení svých vojsk, která byla s ním vyhnána do exilu. Podpořen flanderskými vojáky vyplul proti jižnímu pobřeží Anglie. Zahájil tak první ofenzivní akce proti Haroldovi. Ten pobýval v té době v Londýně. Když se k němu dostaly zprávy o útocích na jihu, vyhlásil v celé zemi odvody. Dokázal vystavět velmi početné vojsko, které do té doby žádný jiný anglický král neměl. Tostig svou flotilu vedl podél pobřeží na východ kolem Sussexu a poté na sever až k Humberu. Podél celé trasy plenil města a vesnice.⁹⁹

Tostigův postup zastavila spojená vojska Mercie a Northumbrie na území dnešního Lincolnshiru. Tato porážka ho donutila stáhnout se se svými zbylými dvanácti loděmi z Anglie na sever do Skotska, kde vyčkával na příjezd mohutné Haraldovy armády. Přesné počty Haraldových sil nejsou známy. Odhady se pohybují mezi 200 až 500 válečnými loděmi. Dnešní historici nejčastěji uvádějí 300 lodí.¹⁰⁰ Z toho můžeme usuzovat, že celkový počet vojáků plujících do Anglie se pohyboval kolem 12 000.¹⁰¹

Jako všechny výpravy, které vyplouvaly ze Skandinávie na západ, tak i tato se zastavila na Orknejích. Zde byli uvítáni jarly Paulem a Erlendem,¹⁰² kteří ochotně poskytli svou flotilu a vojenské prostředky králi. Na Orknejích Haralda opustila královna Ellisif, která se svými dcerami

⁹⁸ MARSDEN, John, Harald Hardrada, s. 203-205.

⁹⁹ MARSDEN, John, Harald Hardrada, s. 204-206.

¹⁰⁰ JONES, Gwyn, A History, s. 410.

¹⁰¹ MARSDEN, John, Harald Hardrada, s. 206-210.

¹⁰² Po svém otci Thorfinnovi vládli společně, aby nemuseli tříštit vládu na Orknejích.

doprovázela svého manžela. Jeho druhá žena Thora v té době zůstala v Norsku spolu se starším synem Magnusem, který prozatím zaujal místo regenta království. Druhý syn Olaf plul s otcem až do Anglie.¹⁰³

Po vyplutí z Orknejí zamířila flotila dál na západ k pobřeží Skotska a severními větry byla hnána na jih k Anglii. Stejně severní větry zamezily vyplutí flotily, která se formovala v Normandii pod velením Viléma Bastarda. Dle plánu se Haraldova a Tostigova vojska setkala u ústí řeky Tyne severně od Yorku. První zastávkou na území Anglie se stala oblast Cleveland. Hlavním důvodem bylo doplnění zásob po dlouhé plavbě. Norové brzy celou oblast ovládli. Pokračovali dále na jih podél pobřeží. Mnohé pobřežní vesnice i města jim padly za obět'. Když dopluli k ústí řeky Humber, vydali se proti proudu, poté proti proudu řeky Ouse, a tak se celá Norská armáda dostala do Riccallu, tedy velmi blízko městu York a odřízla severní část Anglie od zbytku země.¹⁰⁴

York byl v této době jedním z nejdůležitějších správních a obchodních středisek v Northumbrii i v celé Anglii. Za jeho hradbami žilo asi 15 000 lidí. Město se tak mělo stát prvním záchytným bodem Vikingů na území Britských ostrovů. Tostig doufal, že ho měšťané z jeho dříve hlavního sídla přivítají s nadšením. Navíc věřil, že jim blížící se norská armáda nažene strach. Lidé za hradbami ale stáli za bratry Morcarem a Edwinem, kteří městu vládli. Byli si ale vědomi, že York nemůže vydržet obléhání do doby, než dorazí královská vojska. Rozhodli se tedy vyrazit přímo proti Haraldovi a Tostigovi a utkat se na otevřeném poli.¹⁰⁵

Bitva u Fulfordu se uskutečnila 20. září 1066 na severním břehu řeky Ouse blízko Yorku. Přes veškerou snahu byla Morcarova a Edwinova vojska poražena. Oběma se podařilo uprchnout,¹⁰⁶ bitva však

¹⁰³ STURLUSON, Snorri, *The Chronicle*, ods. 86.

¹⁰⁴ JONES, Gwyn, *A History*, s. 411.

¹⁰⁵ MARSDEN, John, *Harald Hardrada*, s. 213-215.

¹⁰⁶ Morcar a Edwin se stáhli do východní Anglie, odkud roku 1071 odstartovali vzpouru proti Normanům.

skončila vítězně pro Haralda s Tostigem. Jednalo se ale o poslední bitvu, kterou dokázala jakákoli skandinávská armáda vyhrát na území britských ostrovů. Mezitím, aniž by o tom měli Norové sebemenší tušení, Harold zavelel k postupu na sever. Věřil, že počasí zadrží Viléma v Normandii dostatečně dlouho. Celá anglická armáda tak přestala vyčkávat na jihu země a vyrazila do protiútoky směrem na sever.¹⁰⁷

Po bitvě u Folfordu se York musel vzdát, a tak 24. září proběhlo mimo hradby města setkání Haralda, Tostiga a zástupců města, kteří nechtěli odporovat silné norské armádě. Součástí dohody bylo předání synů nejvýznamnějších měšťanů a pánů z okolí jako výraz podřízenosti a záruka příměří. Předání mělo proběhnout následujícího dne na spojnici několika významných obchodních cest mezi Yorkem a místem, kde kotvila norská flotila. Tím místem byl Stamfordský most (*Stamford Bridge*) na řece Derwent. Ještě pozdě v noci toho dne dorazily první Haroldovi jednotky do Yorku a dozvěděly se o dohodě a místě předání.¹⁰⁸

Ráno 25. září Harald pověřil jednu třetinu svých vojáků hlídáním kotviště pod vedením svého syna Olafa. V táboře zůstal i nový králův maršál Eysteinn Thorbergsson a oba orknejské jarlové. Nikdo neočekával jakékoliv problémy při předávání rukojmí, a tak si i většina vojáků nechala u lodí většinu své zbroje a zbraní. Údajně jen se štíty, přilbami a kopími vyrazili k mostu. Nikdo nepředpokládal, že by anglická armáda mohla být blízko. Postup Haraldových sil se dá označit přinejmenším za neopatrný. Neočekával žádné problémy, a tak ani nevyslal žádné zvědy k Yorku. Tím víc ho překvapila armáda, která se z nenadání objevila na hřebenu kopce poblíž mostu. Harald brzy rozeznal i zástavu samotného anglického krále. Tostig měl v úmyslu se rychle stáhnout k lodím a zbytku armády, ale Harold zavelel držet pozice a vyslal zpět pouze tři jezdce, kteří měli povolát ostatní Nory na pomoc králi.¹⁰⁹

¹⁰⁷ MARSDEN, John, Harald Hardrada, s. 215-216.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 217-219.

¹⁰⁹ JONES, Gwyn, A History, s. 412.

Zatímco většina Haraldových sil zůstala na východním břehu, část již překročila most. Po náhlém příchodu Angličanů se začali stahovat zpět za most ke králi, ale mnozí padli v první vlně útoku daleko od ostatních Norů. Haraldova vojska zaujala kruhové obranné postavení lemované hradbou štítů a kopí a uprostřed se seskupili lučištníci, Haraldova zástava Zeměplenič i král s Tostigem.¹¹⁰

Haroldova vojska se dostala přes řeku Derwent a zaujala postavení. Následně dvacet jezdců vyjelo vstříc norské formaci a před samotnou bitvou začal Harold vyjednávat o možnostech mírového řešení. Tostigovi byla samotným králem Haroldem Godwinsonem nabídnuta milost, území Northumbrie a účast na vládě v zemi. Haraldovi nabídl „*sedm stop země nebo tolik, jako je jejich nejvyšší muž*“. Tostig však pamatoval na konání jeho bratra, který ho vykázal ze země a věřil v loajalitu a přátelství, které se mu dostávalo od Haralda.¹¹¹

Následně začal anglický útok proti norským pozicím. Zeď štítů vydržela první velký nápor nepřátelských sil, ale pod tak velkým tlakem se brzy prolomila. Obranné pozice Norů začaly slábnout. Sám Harald se dle kronik vydal přímo do středu nejtvrdějších bojů. Právě to se mu zřejmě stalo osudným. Zásadní zlom v bitvě přišel ve chvíli, kdy bojujícímu Haraldu Hardradovi proťal krk šíp.¹¹²

Tostig se ani po smrti norského krále nevzdával. Z posledních sil zformoval zbylé vojáky do závěrečného boje. Brzy ležel mezi padlými i on. Poslední vlnou norského odporu byla vojska, která již po smrti krále přivedl od kotviště maršál Eystein. Naposled pozvedl Zeměpleniče a Seveřané se pustili do beznadějného boje. I přes jejich odhodlání na bojišti u Stamfordského mostu zemřela většina Haraldovy armády včetně Eysteina.¹¹³

¹¹⁰ STURLUSON, Snorri, The Chronicle, ods. 92.

¹¹¹ MARSDEN, John, Harald Hardrada, s. 222-223.

¹¹² STURLUSON, Snorri, The Chronicle, ods. 95-96.

¹¹³ Tamtéž, ods. 97.

Jen pár Seveřanů se dokázalo dostat zpět k lodím, které stále střežil Olaf s orknejskými jarly. Anglický král je pronásledoval a umožnil jim odplout pouze s podmínkou, že už nikdy neporuší mír mezi Norskem a Anglií. Zbýlých 24 norských lodí, které vypluly od břehů Anglie do Severního moře, zamířilo na Orkneje. Tam se setkal Olaf s Ellisif a se svou nevlastní sestrou Ingigerdou. Jeho druhá nevlastní sestra však na Orknejích zemřela. Dle ság v den smrti svého otce. Zimu přečkali na Orknejích a na jaře vypluli všichni tři zpět do Norska. Olaf se s Magnusem rozdělil o svou vládu nad zemí. Tělo Haralda Sigurdsona se vrátilo do Norska v roce 1067 a následně bylo pohřbeno v Nidarosu v kostele Panny Marie, založeném právě Haraldem.¹¹⁴

4.3 Norsko po roce 1066

Po smrti Haralda Norsko zůstalo silným celistvým státem. Neobjevily se žádné snahy o oslabení královské vlády ani o osamostatnění některých částí. Toto je zřejmě důsledek Haraldovy nekompromisní vlády, při které odpůrce koruny bez milosti trestal. S blížícím se koncem 11. století postupně končí i norské nájezdy. V severní Evropě se již nevyskytovala místa, která by Vikingové neobjevili a na zabírání cizích území již Norové neměli dostatek sil jako kdysi. Po staletích výbojů Norové loupeživý život, jako hlavní zdroj bohatství a otroků, téměř opustili. Zřejmě jeden z posledních pokusů obnovit původní rozsah severských držav probíhal kolem roku 1102. Vnuk Haralda Hardrada Magnus Olavsson Bosý (berfættr) obsazoval ostrovy podél pobřeží Skotska a Irska a k Norsku pevně připoutal na dalších 150 let Hebridy a ostrov Man. Roku 1103 padl při druhé výpravě v Irsku.¹¹⁵ Ukončení výbojů po smrti Haralda Sigurdsona napomohla vláda Haraldova syna Olafa Mírného (*Kyrre*), který zastával mírovou politiku. Olaf se po

¹¹⁴ MARSDEN, John, Harald Hardrada, s. 228-229.

¹¹⁵ HROCH, Miroslav, Dějiny Norska, s. 30.

smrti svého bratra 1069 stal jediným norským králem.¹¹⁶ Vikingská éra tak definitivně skončila. Olaf pokojně vládl až do své smrti roku 1093.¹¹⁷

Syn Magnuse Bosého Sigurd už neusiloval o posílení své vlastní země, ale o posílení křesťanské víry ve Svaté zemi. Roku 1108 vyplul do Jeruzaléma podél pobřeží západní Evropy. Během své cesty přepadl arabské lodě i pevnosti. V samotném Jeruzalému byl přivítán králem Balduinem II. Společně s křižáckými vojsky dobyl město Sidon a následně se přes Konstantinopol a střední Evropu vrátil do Norska, kde byl nazýván přídomek *Jorsalfare* (poutník do Jeruzaléma).¹¹⁸

Na začátku 12. století je již Norsko zcela křesťanskou zemí. Na původně pohanských místech se stále častěji objevovaly křesťanské stavby, které sice napodobovaly architekturu například západní Evropy, ale stále si držely svůj charakteristický skandinávský ráz.¹¹⁹

¹¹⁶ Marsden, John, Harald Hadrada, s. 229.

¹¹⁷ JONES, Gwyn, A History, s. 391.

¹¹⁸ HROCH, Miroslav, Dějiny Norska, s. 30-31.

¹¹⁹ Příkladem takových staveb jsou typické severské kostely, nazývané *stavkirche*, s dřevěnou konstrukcí. In: HROCH, Miroslav, Dějiny Norska, s. 31.

5 ZÁVĚR

Vytvoření jednotného Norského království byl dlouhý a složitý proces. Bylo důležité nejprve překonat původní germánské sociální struktury a posunout společnost blíže k tradičnímu evropskému feudálnímu systému. Právě zde se zřejmě vyskytl střet mezi thingy a králem, což celou přeměnu norské společnosti minimálně komplikovalo. Přestože thingy fungovaly jako místo, kde mohl jakýkoli svobodný muž promluvit a všichni si tak byli rovni, s trochou kritického pohledu lze říci, že si někteří byli rovnější. Thing mohl sloužit a často sloužil jako silný nástroj zemanů, kteří tak mohli hájit své vlastní zájmy před rostoucí mocí krále. Právě proto první pokusy o získání vlády nad rozsáhlejším územím musely ctít vůli thingů.

Způsoby, jakými následně mohly být jednotlivé části země spojovány, jsou různé a je jich zajisté mnoho. Z mé práce lze vyčíst tři nejdůležitější. Jedním z nich je spojování území vojenskou silou. Takové postupy však nemají mnohdy dlouhodobý účinek a tímto způsobem spojené země se po smrti jejich krále opět štěpí. Druhý způsob je zřejmě účinnější a dlouhodoběji udržitelnější. Jde o vytváření struktur, které bychom mohli přirovnat ke klasickým lenním vztahům například v západní Evropě. Tedy tradiční uznání podřízenosti výměnou za statky, majetek, ochranu či privilegia. Třetím významným impulsem pro sjednocení menších celků ve větší království bylo náboženství. S příchodem křesťanství do severní Evropy se i v Norsku vytváří vnitřní napětí, které postupně odděluje dvě skupiny - křesťany a pohany. Právě proto se zde, dle mého názoru, přestávají hledat rozdílnosti mezi jednotlivými poměrně malými kmeny, ale vytváří se dvě skupiny, které cítí určitou vlastní vnitřní spřízněnost. S úpadkem pohanství tak zůstává na území Norska po roce 1000 jedna etnická skupina, kterou spojuje stejná víra. Pakliže je toto podpořeno například šířením již zmiňovaného kultu svatého Olafa, lidé jsou spojeni jakousi vzdálenou spřízněností s touto osobou a dokáží se identifikovat již jako norský národ.

Zásadní je též vymezit nový stát na mezinárodním poli a odpoutat se od cizích vlivů. Pro Norsko byla zásadní bitva roku 986 o Hjørungavåg. Tím se odpoutalo od dominujícího dánského vlivu a mohlo začít fungovat zcela samostatně. Boj s „okupanty“ z jiné vzdálené země mohl být pro Nory dalším důležitým impulsem, který v nich podnítil příslušnost k národu.

Přejdeme-li ke konkrétním osobám, musíme začít u Haralda Krásnovlasého. Právě on významným způsobem překonal hranice svých rodových držav a nastartoval proces, který trval více jak sto let. Začal nejprve s vojenskými útoky proti svým nepřátelům a zemaný na nově ovládnutých územích si naklonil diplomatickými cestami.

Naopak Olaf Tryggvasson si nejprve získal diplomatickou cestou podporu na územích ovládaných již dříve jeho rodinou, získal tím silnou vojenskou moc a následně se pokoušel podrobit si okolní nepoddajné lokality. Olaf nejvíce napomohl rozšíření křesťanství na území dnešního Norska, ale docílil toho mnohdy násilnou cestou.

Pokud bychom hledali osobu, která pro Norské království vykonala nejvíce, zřejmě bychom se dostali k osobě Olafa II. Svatého. Právě on dokázal poprvé spojit východní a západní část Norska, v čemž mu významně pomohla podpora thingů, o kterou usiloval, a úspěšně šířil po celé zemi křesťanství. Snažil se zbavit starých pohanských míst a tradic a jak již jednou zmiňuji výše, po jeho smrti je Norsko křesťanskou zemí. Dokonce i po své smrti zůstal Olaf důležitou postavou pro Nory. Byl prvním blahořečeným Norem a stal se národním patronem, který v boji za svůj lid padl mučednickou smrtí.

Na úplném konci vzniku Norského království stál Harald III. Sigurdson. Po smrti synovce Magnuse I. roku 1047 se ujal vlády jako jediný král. Na počátku vlády musel nejprve získat moc pevně do svých rukou. Nepoddajní velmožové a zemané, kteří s jeho vládou nesouhlasili, dobrovolně zemi opouštěli nebo byli odstraněni násilím. Právě násilí a nevybíravé Haraldovy metody mu získaly přívlastek „krutý“ a dnes na

něho mohou vrhat špatné světlo. Na druhou stranu toto pomohlo v Norsku potvrdit dominantní moc krále. Vrcholem odstraňování konkurenčních sil v zemi se stalo přerušení linie jarlů z Lade. Právě jarlové z Lade hráli v Norsku vždy důležitou mocenskou úlohu a po porážce a odchodu Hakona Ivarssona do Švédska je král Harald III. jednoznačně nejsilnější osobností v zemi a toto postavení již nikdo nemůže ohrozit.

Harald III. se zároveň pokoušel rozšířit moc Norska i za hranice. Důkazem toho je mnohaletá snaha podmanit si Dánsko. Stejně tak i pokus o dobytí Anglie. Právě v této poslední Haraldově výpravě, která se mu stala i osudnou, je jasně vidět, že měl již kontrolu nad celým královstvím neotřesitelně ve svých rukou a dokázal sestavit vojsko schopné konkurovat armádám v západní Evropě.

Nesmíme ale zapomenout, že se však snažil o rozkvět země i nevojenskou cestou. Během jeho vlády nadále sílilo křesťanství, rostly nové kostely a pohanská víra již téměř vymizela. Oslo, dnešní hlavní město Norského království, získávalo novou podobu a už tehdy se jednalo o důležité centrum země.

Po Haraldově smrti roku 1066 končí prakticky expanzivní snahy Norů a vikingské období se dostalo na svůj konec. Původní rozmach a vliv severských nájezdů z oblasti Severního a Baltského moře po celé Evropě opadl a jen na některých místech po něm zůstává nějaký odkaz. Ten můžeme hledat například v Normandii, oblasti osídlené vikingskými nájezdníky nebo na Islandu, který se stal ve středověku centrem severské vzdělanosti. Též v Norsku vikingské časy definitivně skončily, proces vytváření jednolitého království byl již dokončen a země, dříve plná pohanských tradic, se zařadila mezi ostatní křesťanské země Evropy.

6 SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

6.1 Prameny

STURLUSON, Snorri, The Chronicle of the Kings of Norway: Saga of Harald Hardrade: Part I [online]. The Online Medieval and Clasic Library, [cit. 2012-01-25]

URL: <<http://omacl.org/Heimskringla/hardrade1.html>>

STURLUSON, Snorri, The Chronicle of the Kings of Norway: Saga of Harald Hardrade: Part II [online]. The Online Medieval and Clasic Library, [cit. 2012-01-25]

URL: <<http://omacl.org/Heimskringla/hardrade2.html>>

6.2 Literatura

AMBROSIANI, Kristina, Viking Age Combs, Comb Making and Comb Makers in the Light of Finds from Birka and Ribe, Stockholm, Stockholm Universiti, 1981.

BAGGE, Sverre, From Viking Stronghold to Christian Kingdom, Copenhagen, Museum Tusculanum Press, 2010.

BROOKE, Christopher Nugent Lawrence, Evropa středověku v letech 962-1154, Praha, Vyšehrad, 2006.

BUSCK, Steen; POULSEN, Henning, Dějiny Dánska, Praha, NLN, 2007.

CHRISTIANSEN, Eric, The Norsemen in the Viking Age, Oxford, Blackwell, 2006.

CRAUGHWELL, Thomas J., Barbaři: Jak jejich invaze ovlivnily moderní svět, Praha, Fortuna Libri, 2009.

DOWNHAM, Clare, Viking kings of Britain and Ireland: the dynasty of Ívarr to A.D. 1014, Edinburgh, Dunedin, 2008.

GRAHAM-CAMPBELL, James, Svět vikingů : Kulturní atlas, Praha, Knižní klub, 1998.

HONZÁK, František, Evropa v proměnách staletí, Praha, Libri, 2001.

HROCH, Miroslav, Dějiny Norska, Praha, NLN, 2005.

JONES, Gwyn, A History of the Vikings, Londýn, Oxford University Press, 1968.

MARSDEN, John, Harald Hardrada - The Warrior's way, Stroud, The History Press, 2007.

MORGAN, Kenneth O., Dějiny Británie, Praha, NLN, 1999.

NOVOTNÝ, František, Plachty v ohni : od Vikingů k Sinopu : 1000 let námořních bojů, Praha, Albatros, 2009.

RANDBORG, Klavs, The Viking ages in Denmark : the formation of a state, London, Duckworth, 1980.

7 RESUMÉ

This work is about Harald III Sigurdson, mainly his reign between the years 1045 to 1066 and the origins of the Kingdom of Norway. I would like to explain the complicated events that led to the creation of united Kingdom of Norway in the Viking age (late 8th to 11th centuries) and find the most important moments of this. I mention the first attempts in this matter from late 8th century and reign of Harald I Fairhair (ancestor of Harald Sigurdson). As well I would like to explain king Harald's contribution in this era. I mention his death in 1066 at the Battle of Stamford Bridge too.

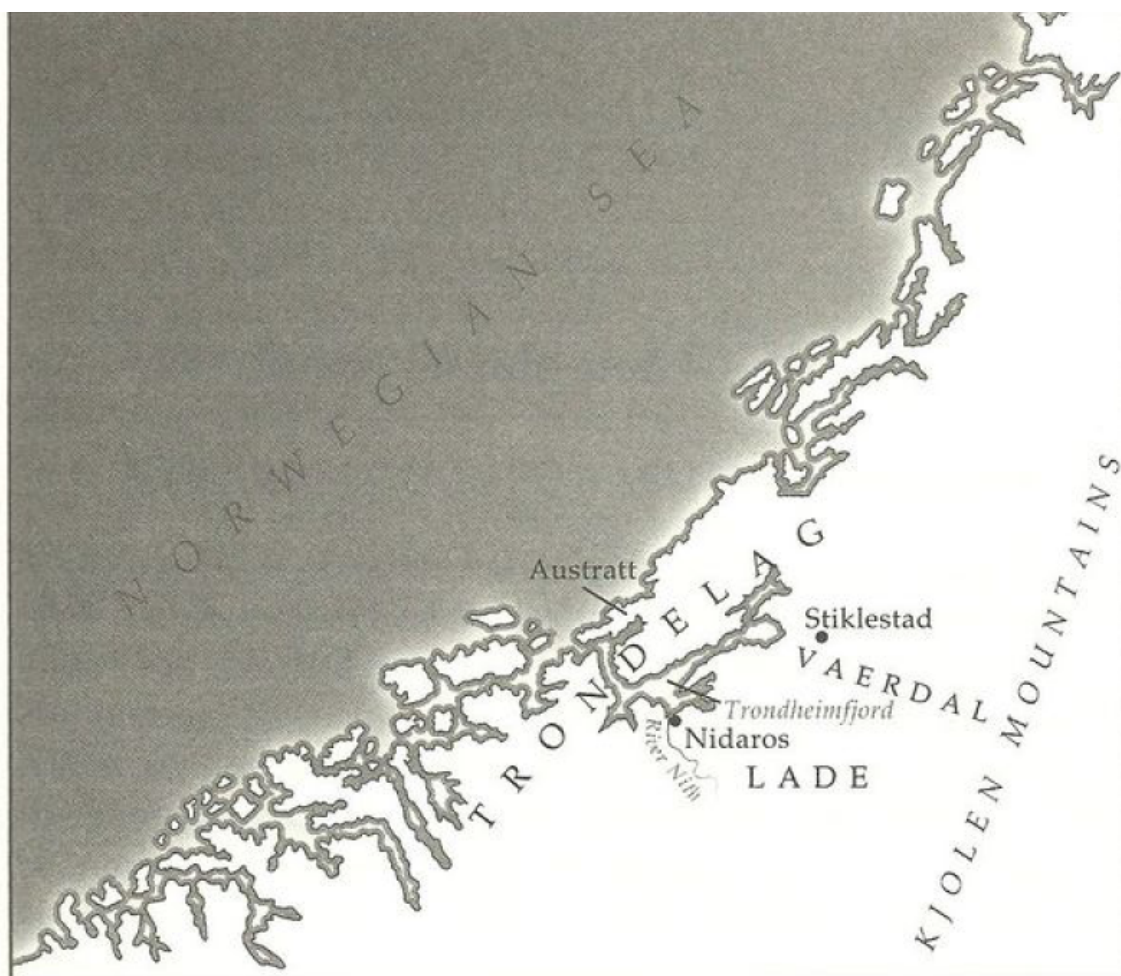
Just for historical correctness I have to mention another important kings in Norway history. One of them is Olaf Tryggvasson who started a christianization project in west Scandinavia. Another important king was Olaf the Saint (or saint Olaf) who died in 1030 at the Battle of Stiklestad and then he became a patron of Norway. Then I mention Magnus the Good who contributed to pacification situation in the Kingdom of Norway, in 1045 he shared the reign with uncle Harald Sigurdson and after his death in 1047 Harald became a sole ruler in whole Kingdom.

8 PŘÍLOHY



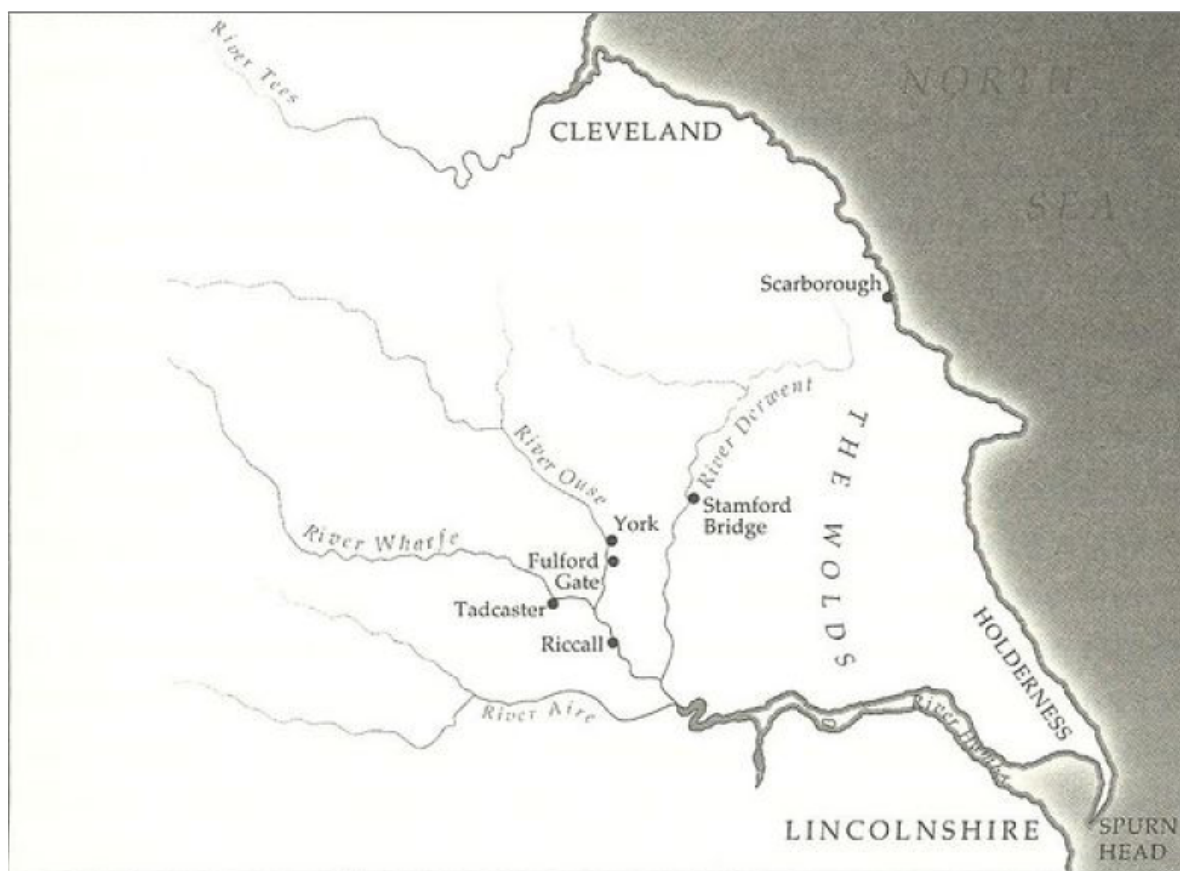
Obrazová příloha č. 1 - Mapa Skandinávského poloostrova.¹²⁰

¹²⁰ Marsden, John, Harald Hardrada - The Warrior's way, Stroud, The History Press, 2007, s.x.



Obrazová příloha č. 2 - Mapa západního pobřeží Norska v okolí Trondheimfjordu.¹²¹

¹²¹ Marsden, John, Harald Hardrada - The Warrior's way, Stroud, The History Press, 2007, s. xiii.



Obrazová příloha č. 3 - Mapa východního pobřeží Anglie v oblasti Yorku.¹²²

¹²² Marsden, John, Harald Hardrada - The Warrior's way, Stroud, The History Press, 2007, s. xiii.